

የኢ.ፌ.ዴ.ሪ የፌዴሬሽን ምክር ቤት 5ኛ የፓርላማ ዘመን

4ኛ ዓመት 1ኛ መደበኛ ጉባዔ

መስከረም 29 ቀን 2011 ዓ.ም

አመልካች፡- ወ/ሮ ቦጋለች አሰፋ

ተጠሪ፡- አቶ ስሜ ነጋሽ

የኢ.ፌ.ዴ.ሪ ፌዴሬሽን ምክር ቤት አመልካች ያቀረቡትን የሕገ መንግስት ትርጉም ጥያቄ መርምሮ የሚከተለውን ሕገ መንግስታዊ ውሳኔ ሰጥቷል።

ውሳኔ

ጉዳዩ የተጀመረው አመልካችና ተጠሪ ቦጋለች አብረው ከቆዩ በኋላ ጋብቻቸው በፍቺ ስለፈረሰ የአሁን አመልካች የንብረት ክፍፍል ጥያቄን ለሲናና ወረዳ ፍ/ቤት በማቅረባቸው ሲሆን ለዚህ አቤቱታ መነሻ የሆነው በርቤ ከተማ በደንሳ ጨፌ ቀበሌ ውስጥ 200 ካ.ሜ ቦታ ላይ የሚገኝ ቤት በ10/11/2003 ዓ.ም በተደረገው የጋብቻ ውል የጋራ ንብረት እንዲሆን የተዋዋልን ስለሆነ ተጠሪ ሊያካፍሉኝ ይገባል በማለት ዳኝነት ጠይቀዋል። ተጠሪም ቀርበው ንብረቱን ከጋብቻ በፊት ያፈራራሉት ስለሆነ አመልካች መብት የላቸውም በማለት ተከራክረዋል።

ፍ/ቤቱም ግራቶችን ካከራከረ በኋላ ለአቤቱታው መነሻ የሆነው ቤት ከጋብቻ በፊት ተጠሪ ያፈሩት ቢሆንም ተጠሪ የጋብቻቸው ስነ-ስርዓት በተፈፀመበት ቀን ማለትም በ10/11/2003 ዓ.ም አሁን ክርክር ያስነሳውን ቤት የጋራቸው እንዲሆን ተስማምተው የፈረሙ መሆኑን በቀረቡት የሰውና የፅሁፍ ማስረጃ አረጋግጫለሁ በማለት ቤቱ የጋራቸው ስለሆነ እኩል ይካፈሉ ሲል ወስኗል።

የአሁን ተጠሪም ለባሌ ዞን ከፍተኛ ፍ/ቤትና ለኦሮሚያ ክልል ጠቅላይ ፍ/ቤት ደብዳቤ ቋሚ ችሎት በየደረጃው ይግባኝ ቢጠይቁም የወረዳውን ፍ/ቤት ውሳኔ አፅንቷል። ተጠሪ በውሳኔው ቅር በመሰኘት ለኦሮሚያ ክልል ጠቅላይ ፍ/ቤት ሰበር ሰሚ ችሎት አቤቱታ አቅርቦዋል። ሰበር ሰሚ ችሎቱም ግራ ቶችን ካከራከረ በኋላ ክርክር ያስነሳው ቤት የተሰራው በ1996 ዓ.ም ሲሆን አመልካችና ተጠሪ በ9/12/2000 ዓ.ም መሆኑን ከማዘጋጃ ቤት የቀረበው ማስረጃ ያስረዳል፤ ተጠሪና አመልካች ንብረታቸውን በተመለከተ ስምምነት ያደረጉት በ10/11/2003 ዓ.ም ጋብቻው ከተፈፀመ ከሁለት ዓመት በኋላ ሲሆን ይህ ውል ፍ/ቤት ቀርቦ ስለመመዘገቡ የቀረበ ማስረጃ የለም፤ የኦሮሚያ የቤተሰብ ሕግ አንቀፅ 89 ባልና ሚስት በጋብቻ ውስጥ በንብረት ላይ የሚያደርጉት የውል ስምምነት ፍ/ቤት ቀርቦ ካልተመዘገበ ተቀባይነት እንደሌለው ይገልጻል በማለት ክርክር ያስነሳው ቤት የተጠሪ የግል ንብረት ስለሆነ አመልካች ሊካፈሉ አይገባም ሲል የስር ፍ/ቤቶችን ውሳኔ በመሻር ወስኗል።

አመልካች ለፌዴራል ጠቅላይ ፍ/ቤት ሰበር ሰሚ ችሎት አቤቱታቸውን ቢያቀርቡም የተፈፀመ የሕግ ስህተት የለም በማለት መዘገቡን የዘጋው መሆኑን በመጥቀስ የሕገ መንግስት ትርጉም እንዲሰጥላቸው ለሕገ መንግስት ጉዳዮች አጣሪ ጉባኤ አቤቱታ አቅርቦዋል።

ጉባኤውም የቀረበውን አቤቱታና የተሰጠውን ውሳኔ መሠረት በማድረግ የሚከተሉትን ጭብጦች በመያዝ ጉዳዩን መርምሮታል። በጭብጥነት የያዘው የመጀመሪያው ጉዳይ የጋብቻ ውሉ የተፈፀመውና ጋብቻ ስነ-ስርዓት የተደረገው በተመሳሳይ ቀን ነው ወይስ ጋብቻ ከተፈፀመ በኋላ ነው? የሚል ሲሆን ሁለተኛው ጭብጥ ደግሞ ውሉ በሁለቱ ወገን መኖሩን ተጠሪ አለመካዱ ውጤቱን ያስቀይረዋል አያስቀይረውም? የሚለው ጭብጥ መልስ ማግኘት የሚገባው ሆኖ አግኝቶታል።

የመጀመሪያውን ጭብጥ በተመለከተ አሁን ክርክር ያስነሳው ቤት ተጠሪ ከጋብቻ በፊት በ1996 ዓ.ም በግላቸው መስራታቸው አልተካደም። አመልካች እና ተጠሪ በማዘጋጃ ቤት በቀን 09/12/2000 ዓ.ም ጋብቻ ለመፈፀም መፈራረማቸውን የሚገልፁ ሰነድ የቀረበ ሲሆን ተጠሪ ይህ በማዘጋጃ ቤት የተደረገው የፊርማ ቀን የጋብቻ ሥነ ሥርዓት የተደረገበት ቀን ነው በማለት ሲከራከሩ አመልካች ደግሞ ይህ ቀን የፍጥምጥም (ቀለበት) ቀን ነው እንጂ የጋብቻ ቀን አይደለም፤ ጋብቻ የፈፀመው በ10/11/2003 ሆኖ ውሉን የተፈራረመው በዚህ ቀን ነው በማለት ተከራክረዋል።

በሁለቱም ጊዜ የተፈረመ የፅሁፍ ማስረጃዎች የቀረቡ ሲሆን በተለይ በስር ፍ/ቤት በአመልካች በኩል የቀረቡት የሰው ምስክሮች አመልካች እና ተጠሪ በ10/11/2003 ዓ.ም የጋብቻ ሥነ ሥርዓታቸውን የፈጸሙ መሆኑንና ተጠሪ በዚህ ቀን አሁን ክርክር ያስነሳውን ቤት የጋራ መተዳደሪያችን ነው ብለው በፍቃዳቸው ተስማምተው ውል መፈረማቸውን እንዲሁም ምስክሮቹም በሥነ ስርዓቱ ላይ የነበሩ መሆኑን ገልፀው መስክረዋል። የጋብቻ ውሉና የሰው ምስክሮች ቃል ተደምረው የአመልካች እና የተጠሪ የጋብቻ ሥነ ሥርዓት የተፈጸመው በ10/11/2003 ዓ.ም መሆኑን እና የጋብቻ ውሉም የተፈረመው በዚህ ዕለት በሰርገኞች ፊት መሆኑን አረጋግጠዋል።

ሁለተኛውን ጭብጥ በተመለከተ የኦሮሚያ የቤተሰብ ሕግ ባልና ሚስት ንብረታቸውን በተመለከተ ከጋብቻ በፊት የአንዱ የነበረውን ሀብት የጋራ እንዲሆን መዋዋል እንደሚችሉ ፈቅዶ ከጋብቻ ቀን በኋላ የሚደረግ የንብረት ውል በፍርድ ቤት መመዘገብ እንዳለበት በአንቀጽ 89 ላይ ደንግሳ ይገኛል።

በተያዘው ጉዳይ ላይ ባልና ሚስት የሰርገ ሥነ ሥርዓታቸውን በፈጸሙበት ቀን ተጠሪ በሰርገኞች ፊት በራሳቸው ፍቃድ ቤቱ የጋራቸው እንዲሆን ውል ገብተው መፈረማቸውን የቀረቡት ምስክሮች ያረጋገጡ መሆኑን፤ በሌላ በኩል ተጠሪ ውሉን አላደረኩም ብለው አለመከራከራቸውን፤ ጋብቻ ከመፍረሱ በፊት ውሉ እንዲፈረስ የቀረበ ጥያቄ አለመኖሩን፤ ይህ ከሆነ ደግሞ አመልካች አሁን ክርክር ካስነሳው ቤት ላይ የባለቤትነት መብት ያላቸው መሆኑን፤ የኦሮሚያ ክልል ጠቅላይ ፍ/ቤት ሰበር ሰሚ ችሎት አመልካች እና ተጠሪ የተጋቡት በቀን 09/12/2000 ዓ.ም ነው የሚል ግምት በመውሰድ የጋብቻ ውሉ ጋብቻ ከተፈጸመ ከሁለት አመት በኋላ ስለሆነ የኦሮሚያ የቤተሰብ ሕግ አንቀጽ 89 ባልና ሚስት በጋብቻ ውስጥ በንብረት ላይ የሚያደርጉት የውል ስምምነት ፍ/ቤት ቀርቦ ካልተመዘገበ ተቀባይነት እንደሌለው ስለሚገልጽ ውሉ ተቀባይነት የለውም፤ አመልካች ቤቱን ሊካፈሉ አይገባም በማለት የሰጠው ውሳኔ የአመልካችን የንብረት ባለቤትነት መብት ያላጣ ውሳኔ ስለሆነ ውሳኔው ከኢ.ፌ.ዴ.ሪ. ሕገ መንግስት አንቀጽ 40 ንዑስ አንቀጽ 1 የንብረት ባለቤትነት መብት ጋር የሚቃረን ስለሆነ ጉዳዩ የሕገ መንግስት ትርጉም ያስፈልገዋል

በማለት ጉባኤው የውሳኔ ሃሳቡን በሙሉ ድምፅ ተስማምቶ ለመጨረሻ ውሳኔ ለምክር ቤቱ አቅርቧል።

ከዚህም በመነሳት ምክር ቤቱ በሕገ መንግስት ትርጉም እና የማንነት ጉዳይ ቋሚ ኮሚቴ ጉዳይ ታይቶ እንዲቀርብ መርቶት የሕገ መንግስት ጉዳዮች አጣሪ ጉባኤ ባቀረበው የውሳኔ ሃሳብ ላይ ሰፊ ውይይት ካደረገ በኋላ የኦሮሚያ ጠቅላይ ፍ/ቤት ሰበር ሰሚ ችሎት በኢ.ፌ.ዲ.ሪ. ሕገ መንግስት አንቀጽ 79 ንዑስ አንቀጽ 1 በተሰጠው ስልጣን መሠረት ጉዳዩን በመመርመር ባልና ሚስቱ የተጋቡት በቀን 09/12/2000 ዓ.ም መሆኑን ግምት በመውሰድ ሳይሆን ከመዘጋጃ ቤቱ የቀረበውን የጽሁፍ ማስረጃ መሠረት በማድረግ እና ውል የተደረገው ጋብቻ ከተፈፀመ በኋላ በቀን 10/11/2003 ዓ.ም መሆኑን ከቀረቡት የጽሁፍ ማስረጃዎች በማረጋገጥ በኦሮሚያ የቤተሰብ ሕግ አንቀጽ 89 ላይ “ባልና ሚስት በጋብቻ ውስጥ በንብረት ላይ የሚያደርጉት የውል ስምምነት ፍርድ ቤት ቀርቦ ካልተመዘገበ ተቀባይነት የለውም” ተብሎ የተደነገገውን መሠረት በማድረግ በስር ፍ/ቤቶች የተፈፀመውን የሕግ ስህተት በማስተካከል ውሳኔውን መሻሩና ይኸው ውሳኔ በፌዴራል ሰበር ሰሚ ችሎት መፅናቱ በቤተሰብ ሕጉ መሰረት በመሆኑ ጉዳዩ የሕገ መንግስት ትርጉም አያስፈልገውም በማለት ምክር ቤቱ ወስኗል።

ትዕዛዝ

1. የውሳኔው ግልባጭ ለባለጉዳዩ ይሰጥ።
2. የምክር ቤቱን ውሳኔ እንዲያውቁት ለፌዴራል ሕገ መንግስት ጉዳዮች አጣሪ ጉባኤ ይላክ።

ዳኞች፡- ዳኝ መላኩ
 ረታ ቶሎሳ
 ተክሊት ይመሰል
 ቀነአ ቂጣታ
 አብዬ ካሳሁን

አመልካች፡- ጣና የውሃ ጉድጓድ ቁፋሮና ኢንዱስትሪ ኃላ/የተ/የግ/ማህበር
- ጠበቃ ሚሊዮን አሰፋ ቀረቡ

ተጠሪ፡- የድሬዳዋ አስተዳደር ውሃና ፍሳሽ ባለሥልጣን - ዐ/ሕግ አብይ ታደሰ ቀረቡ

መዝገቡን መርምረን የሚከተለውን ፍርድ ሰጥተናል፡፡

ፍ ር ድ

ጉዳዩ የቀረበው የፌዴራል ጠቅላይ ፍርድ ቤት ይግባኝ ሰሚ ችሎት በመዝገብ ቁጥር 117051 የካቲት 22 ቀን 2008 ዓ.ም በዋለው ችሎት የሰጠው ውሳኔ መሠረታዊ የህግ ስህተት የተፈፀመበት ስለሆነ በሰበር ታይቶ ሊታረምልኝ ይገባል በማለት አመልካች ሚያዝያ 26 ቀን 2008 ዓ.ም የተጻፈ 06 ገጽ የሰበር አቤቱታ በማቅረባቸው ነው፡፡

በዚህ መዝገብ የተያዘው ጉዳይ የአስተዳደር መስሪያ ቤት ውሎች በአድጃዲኬሽን የሙግት መፍቻ ዘዴ መዳኘት የሚችሉ መሆን አለመሆናቸውን የሚመለከት ነው፡፡ ለጉዳዩ መነሻ ምክንያት የሆነው አመልካች ለተጠሪ 12 ውሃ ጉድጓድና 2 የውሃ ጉድጓድ መቆጣጠሪያ ለመገንባት፤ ተጠሪ ደግሞ ብር 59,922,705 /ሃምሳ ዘጠኝ ሚሊዮን ዘጠኝ መቶ ሃያ ሁለት ሺህ ሰባት መቶ አምስት ብር/ ለመክፈል ስምምነት አድርገው እንደነበር በመግለፅ በተጠሪ ጥፋት የተነሳ ሥራው በስምምነቱ መሠረት ሊፈፀም ባለመቻሉ የውል ጊዜው ለተጨማሪ ስድስት ወራት እንዲራዘም፤ የዋጋ ለውጥ እንዲደረግ፤ ካሳና ወለድ ተጠሪ ለአመልካች እንዲከፍል በመጠየቅ የቀረበ ክስ ነበር፡፡

ተጠሪም በበኩላቸው ጥፋት አለመኖሩን፤ ችግሩ የተፈጠረው በአመልካች የቴክኒክ ብቃት ችግር መሆኑን በመጥቀስ የካሳ ክፍያም ሆነ የጊዜ ማራዘሚያ ጥያቄው ተቀባይነት የሌለው በመሆኑ ክሱ ውድቅ እንዲሆን መልስ አቅርቧል፡፡

ግራቀኙ ወገኖች አስቀድሞ ባደረጉት ውል አንቀጽ 24 መሠረት በአዲስ አበባ ንግድና ዘርፍ ማህበራት የተመደበው አድጃዲኬተር ጉዳዩን እንዲዳኝ ተደርጎ በሰጠው ውሳኔ ስለጉዳዩ ተገቢውን ማጣራት ሲያደርግ ቆይቶ አመልካች በጠየቁት መሠረት የሥራ ማጠናቀቂያ ጊዜ በስድስት ወራት እንዲራዘም፤ ተጠሪ ቅድመ ክፍያ ላዘዘበት ወለድ እንዲከፍሉ በማለት ውሳኔ ሰጥቷል፡፡

ተጠሪው በዚህ ውሳኔ ቅር በመሰኘት ለፌዴራል ጠቅላይ ፍርድ ቤት ባቀረበው ይግባኝ በአመልካችና በተጠሪ መካከል የተደረገው ውል የአስተዳደር መስሪያ ቤት ውል መሆኑን ጠቅሶ የአስተዳደር መስሪያ ቤት ውሎችን ሚመለከቱ አለመግባባቶች የግልግል አካል ዳኝነት መስጠት እንዳይችል በህግ ክልከላ የተደረገ በመሆኑ በተያዘው ጉዳይ አድጃዲኬተር ጉዳዩን ያየው ስልጣን ሳይኖረው ነው የሚልና ሌሎች ዝርዝር የቅሬታ ነጥቦችን በማቅረባቸው

ፍርድ ቤቱ ቅሬታው መልስ ሰጭን ያስቀርባል በማለት ግራ ቀኙን አከራክሮ ሲያበቃ በአመልካችና በተጠሪ መካከል የተደረገው ውል የአስተዳደር ውል ነው። የአስተዳደር ውሎች በግልግል ዳኝነት ሊታዩ የማይገባቸው ለመሆናቸው የፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሀ/ቁ 315(2) ደንግጋል። ስለሆነም አድጂዲኬተር ጉዳዩን ያያው በህግ በተከለከለ ጉዳይ ላይ በተደረገው ውል መነሻነት በመሆኑ ሥልጣን ሳይኖረው ነው በማለት የአድጂዲኬተሩን ውሳኔ ሽርታል። የሰበር አቤቱታው የቀረበው ይህንን ዳኝነት ለማስለወጥ ነው።

የአመልካች የሰበር አቤቱታ የቀረበው የሥር ፍርድ ቤቶች ዳኝነት መሰረታዊ የህግ ስህተት ተፈፅሞበታል በሚል ሲሆን አቤቱታው በአጭሩ፡- አድጂዲኬሽን በኮንስትራክሽን ኢንዱስትሪው ዓለም አለመግባባቶችን ለመፍታት ጠቃሚ የሆነና ከግልግል ዳኝነት የተለየ የአለመግባባት መፍቻ መንገድ ሆኖ እያለ የፌዴራሉ ጠቅላይ ፍርድ ቤት-አድጂዲኬሽንን ከግልግል ዳኝነት ጋር በማመሳሰል የተያዘውን ጉዳይ አድጂዲኬተር ማየት አይችልም በማለት መወሰኑ መሠረታዊ የህግ ስህተት የተፈፀመበት ውሳኔ ነው የሚሉና ሌሎችንም የቅሬታ ነጥቦች አጠቃሎ የያዘ ነው።

ሰበር አጣሪ ችሎቱም መዝገቡን መርምሮ በግራቀኙ ተከራካሪዎች መካከል የተፈጠረው አለመግባባት በውላቸው አንቀጽ 24 መሠረት በአድጂዲኬተር መታየቱ ያላገባብ ነው ተብሎ የተወሰነበትን አግባብ ለማጣራት አቤቱታው ለሰበር ያስቀርባል በማለቱ ተጠሪ መልስ አቅርቦዋል። አመልካችም የመልስ መልስ አቅርቦዋል።

ክርክሩ በዚህ ዓይነት ሁኔታ ተጠናቋል። እኛም አቤቱታው ለሰበር ያስቀርባል ከተባለበት ነጥብ አንጻር ጉዳዩን እንደሚከተለው መርምረናል። እንደመረመርነውም አድጂዲኬተር (ገላጋይ ዳኛ) የአስተዳደር ውልን በተመለከተ የሚነሱ ክርክሮችን ለመዳኘት ይችላል ወይስ አይችልም? የሚለው ጭብጥ ምላሽ ማግኘት ያለበት መሆኑን ተገንዝበናል።

ከመዝገብ ምርመራው መገንዘብ እንደተቻለው በአመልካችና በተጠሪ መካከል እ.አ.አ አፕሪል 06 ቀን 2013 የተደረገ ውል ለመኖሩ በግራቀኙ ወገኖች የተካደ ጉዳይ አይደለም። በዚህ ውል አንቀጽ 24 ሥር አለመግባባቶች የሚፈቱበትን አግባብ በተመለከተ አስቀድሞ በአድጂዲኬተር ወይም በገላጋይ ዳኛ ሊታይ እንደሚገባው፤ ይህ ገላጋይ ዳኛም በአዲስ አበባ ንግድና ዘርፍ ማህበራት ሊመደብ የሚገባው መሆኑን እንዲሁም በገላጋይ ዳኛው ውሳኔ የቅሬታ አቀራረብ ሥርዓት ምን ሊሆን እንደሚገባ ጭምር ስምምነት ተደርጓል።

ተጠሪ ለህዝብ አገልግሎት የሚሰጥ ተቋም ሲሆን ለክርክሩ መነሻ የሆነው የውሃ ጉድጓድ ቁፋሮም ለህዝብ ጥቅም ለመስጠጥ የታሰበ በመሆኑ ውሉ ለህዝብ ጥቅም የተደረገ ውል መሆኑ የሚያከራክር አይደለም። በፍትሐብሔር ህጉ አንቀጽ 3132(ለ) ሥር እንደተመለከተው ከህዝብ አገልግሎት ሥራ ጋር የተያያዙና ለውሉ አፈፃፀምም የተዋዋዩን የድሬዳዋ ውሃና ፍሳሽ ባለስልጣን ያልተቋረጠ ተካፋይነት የሚጠይቅ በመሆኑ ውሉ የአስተዳደር መስሪያ ቤት ውል ነው። ስለሆነም ተጠሪው ከአመልካች ጋር ያደረጉት ውል አስተዳደር መስሪያ ቤት ውል ነው መባሉ የሚነቀፍበት መሰረታዊ የህግ ስህተት የለም።

በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሀ/ቁ 315(2) ሥር በግልፅ እንደተመለከተው የአስተዳደር መስሪያ ቤት ውሎችን በግልግል ዳኝነት እንዳይታዩ ህግ ክልከላ አድርጓል። በተያዘው ጉዳይ አለመግባባትን ለመዳኘት በውል ሥልጣን የተሰጠው አድጂዲኬተር ወይም ገላጋይ ዳኛ ሲሆን በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሀጉ አንቀጽ 315(2) የአስተዳደር ውልን አስመልክቶ የሚነሳ

አለመግባባትን ለመዳኘት የማይችለው የግልግል ዳኝነት አካል ወይም አርቢት-ሬተር ነው። እዚህ ላይ ሊነሳ የሚገባው ዋናው ነጥብ የአድጂኬቲር እና የአርቢት-ሬተር አንድነትና ልዩነታቸው ምንድን ነው አርቢት-ሬተር የአስተዳደር ውሎችን እንዲዳኝ በህግ ክልሉ ከተደረገበት ዓላማ አንጻር አድጂኬቲር የአስተዳደር ውሎችን እንዲዳኝ ሊፈቀድለት ይገባል ወይ? ከዚህ አንጻር አመልካችና ተጠሪ ስለአለመግባባት አፈታት በውሳኔው አንቀጽ 24 ያደረጉት ስምምነት በህግ ተቀባይነት ያለው ነው ማለት ይቻላል ወይ? የሚሉት ነጥቦች ናቸው።

በመሠረቱ አለመግባባቶችን ለመፍታት ከመደበኛ ፍርድ ቤቶች ውጭ የሆኑ የተለያዩ አማራጭ የሙግት መፍቻ ሥርዓቶች እንዳሉ የሚታወቅ ነው። ከእነዚህ አማራጭ የሙግት መፍቻ ስልቶች ውስጥ በአገራችን የሥነ ሥርዓት ህግ ዕውቅና ያገኙት ድርድር፣አርቅ፣ግልግል እና ስምምነት ሲሆኑ አድጂኬቭ ወይም ጉዳዩን በገላጋይ ዳኛ የመፍታት አሰራር በብዙ የዓለም ሀገሮች የሚሰራበት ከመሆኑም በላይ በንግድ ህብረተሰብ መካከል የሚፈጠረውን አለመግባባት ለመፍታት በአዲስ አበባ ንግድና ዘርፍ ማህበራት ምክር ቤት በኩል ደንብ ወጥቶለት እየተሰራበት ይገኛል።

አለመግባባት የተፈጠረበትን ጉዳይ መርምሮ ውሳኔ የመስጠት ሂደት አድጂኬቭን እንደሚባል የአዲስ አበባ ንግድና የዘርፍ ማህበራት ምክር ቤት ባወጣው ደንብ አንቀጽ 2 ሥር የተመለከተ ሲሆን ግልግል በግራቶች ወገኖች መካከል የሚፈፀም ውል ሲሆን ውሉን መሠረት በማድረግ የግልግል ዳኛ የሚሰጠው ውሳኔ አስገዳጅ ውጤት እንዳለው ከፍትሐብሔር ህግ አንቀጽ 3325 እና ተከታዮቹ ድንጋጌዎች የምንገነዘበው ነው። ስለ

ሁለቱ የሙግት መፍቻ ሥርዓቶች አንድነት ስንመለከት ውሳኔው አስገዳጅነት ያለው መሆኑ እና ከመደበኛ ፍርድ ቤቶች ውጭ በሆነ ሁኔታ አለመግባባት የሚፈታባቸው መሆኑ የሚያከራክር አይደለም።አለመግባባት የተፈጠረበትን ጉዳይ መርምሮ ውሳኔ የመስጠት ሂደት አድጂኬቭን እንደሚባል የአዲስ አበባ ንግድና የዘርፍ ማህበራት ምክር ቤት ባወጣው ደንብ አንቀጽ 2 ሥር የተመለከተ ሲሆን ግልግል በግራቶች ወገኖች መካከል የሚፈፀም ውል ሲሆን ውሉን መሠረት በማድረግ የግልግል ዳኛ የሚሰጠው ውሳኔ አስገዳጅ ውጤት እንዳለው

ከፍትሐብሔር ህግ አንቀጽ 3325 እና ተከታዮቹ ድንጋጌዎች የምንገነዘበው ነው። ስለ ሁለቱ የሙግት መፍቻ ሥርዓቶች አንድነት ስንመለከት ውሳኔው አስገዳጅነት ያለው መሆኑ እና ከመደበኛ ፍርድ ቤቶች ውጭ በሆነ ሁኔታ አለመግባባት የሚፈታባቸው መሆኑ የሚያከራክር አይደለም።

የፍ/ብ/ሥ/ሥ/ህ/አንቀጽ 315(2) ድንጋጌ በግልግል የዳኝነት ሥርዓት የአስተዳደር መስሪያ ቤት ውሎች ሊዳኙ እንደማይገባ የደነገገበት አግባብ ፍትህ ከአማራጭ የሙግት መፍቻ የሚገኝ መሆኑን በመዘንጋት ሳይሆን የአስተዳደር ውሎች ጉዳይ የህግ የበላይነትን መርህ በአደረገው መደበኛ ፍርድ ቤት መታየቱ በውሎቹ ሊደረስበት የታሰበውን ዓላማ ለማሳካት እንደሚያስችል ታምኖበት የተወሰደ የመንግስት ፖሊሲ አማራጭ እንደሆነ መገንዘብ ተገቢ ነው። አማራጭ የሙግት መፍቻ መንገዶች የራሳቸው የሆነ ጠቀሜታ ያላቸው የመሆኑን ያህል የጎንዮሽ ጉዳትም ሊኖራቸው እንደሚችል መገንዘብ ይገባል። በተለይም በአገራችን ሥርዓት ተበጅቶላቸው በጠነከረ አካሄድ የሚመሩ የመንግስትንና ህዝብን ጥቅም ሊያስጠብቁ የሚችሉ የተሟላ ኃላፊነትና ተጠያቂነት የተሰጣቸው አማራጭ ሙግት መፍቻ ተቋማት

ከአለመጠናከራቸው አንጻር የአስተዳደር ውሎች በግልግል ዳኝነት አካል እንዳይታዩ ህግ አውጭው አካል ለመምረጡ ከፍ/ብ/ሥ/ሥ/ህ/አንቀጽ 315 ይዘት መገንዘብ የሚቻል ነው።

የአስተዳደር መስሪያ ቤት ውሎች በግልግል ዳኝነት ሊታዩ የማይገቡ ስለመሆኑ በህግ ከተመለከተና ዓላማውም የህግ የበላይነትን ለማስከበር ህግ አውጭው ለአስተዳደር ውሎች ዳኝነት የመረጠው ስለመሆኑ ግንዛቤ ከተወሰደ አድጁዲኬተር ማለትም የአርቢት-ሬተር ዓይነት አስገዳጅ ውሳኔ የሚሰጥ አካል የአስተዳደር ውሎችን እንዲዳኝ የሚያስችሉ ስምምነቶች የህግ ውጤታቸው ምን ይሆናል? የሚለውን ጥያቄ ምላሽ መስጠት ይጠይቃል። አርቢት-ሬተር የአስተዳደር ውሎችን በተመለከተ መዳኘት-የማይችል ከሆነ አድጁዲኬተር ከሚሰጠው የዳኝነት ባህሪ አንጻር የአስተዳደር ውሎችን ሊዳኝ የሚችል አይሆንም። ምክንያቱም አድጁዲኬተርም ሆነ አርቢት-ሬተር አስገዳጅ ውሳኔ የሚሰጡ አማራጭ የሙግት መፍቻ አካላት ስለሆኑ ነው።

ወደተያዘው ጉዳይ ስንመለስ አድጁዲኬተር ከአርቢት-ሬተር የተለየ አማራጭ የሙግት-መፍቻ ተቋም ተደርጎ ሊወሰድ ስለማይችል የሥር ፍርድ ቤቱ በአመልካችና በተጠሪ መካከል የተደረገ ውል የአስተዳደር መስሪያ ቤት ውል በመሆኑ በገላጋይ ዳኛ እንዲታይህጉ አይፈቅድም ሲል የደረሰበት ድምዳሜ የፍ/ብ/ሥ/ሥ/ህ/ቁጥር 315(2)ን፣ የፍትሐ ብሔር ህጉን አንቀጽ 1678(ለ) 3131፣3132(ለ) ያገናዘበ በመሆኑ የሚነቀፍበት መሰረታዊ የህግ ስህተት አልተገኘም። ለማጠቃለል ለሰበር አቤቱታው መቅረብ ምክንያት የሆነውን ዳኝነት የሰጠው ገላጋይ

ዳኛ በተያዘው ጉዳይ ላይ የመወሰን ስልጣን የሌለው ነው። ገላጋይ ዳኛ ሥልጣን አልነበረውም የሚል ድምዳሜ ላይ ከተደረሰ በአመልካች በኩል የሚቀርቡ ሌሎች የቅሬታ ነጥቦችን በጭብጥነት ይዞ መወሰን ተገቢ አይሆንም። ስለሆነም ተከታዩን ወስነናል።

ውሳኔ

1. የፌዴራል ጠቅላይ ፍርድ ቤት ይግባኝ ሲሚ ችሎት በመዝገብ ቁጥር 117051 የካቲት 22 ቀን 2008 ዓ.ም በዋለው ችሎት የሰጠው ውሳኔ መሠረታዊ የህግ ስህተት የተፈፀመበት ባለመሆኑ በፍ/ሥ/ሥ/ህ/ቁ 348(1) መሠረት ፀንቷል።
2. የአስተዳደር መስሪያ ቤት ውሎችን አስመልክቶ የሚነሳ አለመግባባትን አይቶ ለመወሰን ገላጋይ ዳኛ (Adjudicator) ሥልጣን የለውም በማለት ወስነናል።
3. በዚህ ችሎት ክርክር ለወጣ ወጭና ኪሳራ ግራቀኝ የየራሳቸውን ይቻሉ።

መዝገቡ-ተዘግቷል፤ ወደመዝገብ ቤት ይመለስ።

የማይነበብ የአምስት ዲኞች ፊርማ አለበት